

יחידה 4- מקרים נוספים שלא מוזכרים בברייתא
חומר היחידה: ותו ליכא (נו.)- לא ליחייב קמ"ל (נו.)

מפת הסוגיא:

בהמשך לסוגיא הקודמת שעסקה ברשימת המקרים שבברייתא שדינם פטור בידי אדם וחייב בידי שמים, הסוגיא שלנו מוסיפה מספר מקרים נוספים שבהם הדין דומה ומקשה על הברייתא שלא ציינה אותם. הגמרא מיישבת שהמקרים שנמנו בברייתא מיוחדים כיוון שניתן היה לחשוב שאפילו בידי שמים לא נחייב במצב כזה ולכן היה צורך מיוחד למנות דווקא אותם.

קל דעת:

ותו ליכא- האם אין עוד כאן, והאיכא- והרי יש, אין- כן, מיהא- אומנם, טובא- הרבה, הני- אלו, איצטריכא ליה- נצרכו לו, מהו דתימא- שמא תאמר, נמי- גם, דלמיסתריה קאי- עומדת להיסתרו ליה, עביד- עשה, הנה- הייתי, ידענא- יודע, דאתיא- שתבוא, ניהלך- לך, מי יימר- מי אמר, מסהידנא- מעיד, דלמא- שמא, משתבע- נשבע, לא שמיה (רש"י)- לא נקרא, הני- אלו, תיובתי- קושיות, נינהו- הם, פלוגתייהו- מחלוקתם,

ארגז כלים:

העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת- בין יתר המקרים שמובאים בגמרא כדי להמחיש את העובדה שהברייתא לא כללה את כל המצבים של פטור בידי אדם וחייב בידי שמים, מובא המקרה של עשיית מלאכה במי חטאת או בפרת חטאת. מה המציאות? כחלק מעשיית הפרה האדומה שעניינה לטהר את האדם מטומאת מת יש צורך באפר של פרה אדומה (=פרת חטאת) ובמי חטאת (=מים שנתנו עליהם אפר של פרה אדומה). במים הללו ובפרה הזו אסור לעשות כל מלאכה או שימוש שכן התורה ציוותה לשמור אותם באופן מקופד. המציאות האמורה בגמרא היא שאדם עשה שימוש במים או בפרה (לדוגמא- השתמש במים כאמת מידה במשקל כדי לשקול משהו אחר כנגדו) וכיוון שבמעשה זה הוא בעצם פסל את המים או את הפרה מהשימוש שלהם לטהרה יש בכך נזק. הדין הוא שהאדם פטור בדיני אדם וחייב בדיני שמים, מדוע? רש"י מנמק שמדובר כאן בהיזק שאינו ניכר. הנושא הזה הינו דיון ארוך במקום אחר בש"ס- האם נזק שלא נראה בגוף החפץ שונה מנזק רגיל שאנחנו יכולים לזהות אותו בחוש? מצד אחד השווי של החפץ נפגע כאן (=המים או הפרה אינם ברי שימוש יותר) אולם מאידך יש כאן קלקול שמפסיד אותי בכסף. רש"י מסביר שהסוגיא שלנו מבוססת על הדעה שהיזק שאינו ניכר איננו נזק ולכן חייב רק בידי שמים. ברור לכל הדעות שאסור להיזק באופן זה גם אם פטור מלשלם ובנוסף חכמים קנסו את אלו שבאים להיזק באופן כזה במזיד כדי למנוע מצב מעין זה. דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין- אחד המקרים שמובאים בברייתא הוא השוכר עדי שקר לחברו. הגמרא מנסה להבין מדוע היינו חושבים שהמקרה הזה לא יהיה חייב אפילו בדיני שמים. הגמרא מביאה כלל עקרוני שמלמד אותנו הרבה על האחריות האישית של האדם: "דברי הרב ודברי התלמיד, דברי מי שומעין". הנושא הזה מופיע בסוגיא מוכרת במסכת קידושין שעוסקת בשאלה האם אדם שמינה שליח לעבור עבירה עבורו יהיה חייב, הדעה שפוטרת את השליח ומחייבת רק את השליח סוברת שהאחריות היא כולה על האדם העושה (תחשבו על כל אותם נאצים שאחרי השואה טענו שרק מילאו פקודות.. משום שדברי הרב (=ה') ודברי התלמיד (=המשלח) דברי מי שומעין?! כלומר על האדם להקשיב קודם כל לקב"ה ולא לאף אחד אחר. אדם לא יכול להאשים אחרים אלא כל האחריות היא עליו בלבד. בסוגיא שלנו הגמרא משתמשת בעיקרון הזה כדי להסביר מדוע היינו חושבים שהאדם ששכר עדי שקר יהיה פטור לחלוטין (!) אפילו מדיני שמים שהרי האחריות היא על העדים בלבד. המסקנה היא שלמרות שלעדים יש אחריות אפשר לראות את המעשה של אותו אחד ששכר אותם כמי שהסית אחרים למעשה רע ולכן חייב בידי שמים.

שאלות סיכום וחזרה

1. "ותו ליכא?" הסבר את שאלת הגמרא.

2. הסבר בקצרה כל אחד מהמקרים הללו:

הנותן סם המוות בפני בהמת חברו-_____

השולח את הבערה ביד חרש שוטה וקטן-_____

המבעית את חברו-_____

3. הסבר את המחלוקת בין רבי מאיר לחכמים ביחס למקרה של נשברה כדו ברשות הרבים.

4. כיצד מיישבת הגמרא את השאלה שלה על הברייתא?

5. מדוע היתה הווא אמינא שהכופף קמתו של חברו יהיה פטור אף מדיני שמים ?

6. "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין" הסבר את דברי הגמרא.

